
KOMENTARZ DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ PRZEDMIOTU JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY

Magdalena Szpotowicz, Anna Sikorzyńska, Małgorzata Szulc-Kurpaska,
Beata Trzcińska, Joanna Gregorczyk, Barbara Czarnecka-Cicha

Spis treści

- I. Założenia ogólne
 - 1. Komunikacja
 - 2. Kompetencje kluczowe
 - 3. Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)
- II. Zasady konstrukcji i budowa dokumentu
 - 1. Zasada kumulatywności
 - 2. Kontynuacja nauki
 - 3. Struktura wymagań ogólnych i szczegółowych
- III. Etapy edukacyjne a zakres wymagań
 - 1. I etap edukacyjny – edukacja wczesnoszkolna
 - 2. II etap edukacyjny – klasy IV–VI szkoły podstawowej
 - 3. III etap edukacyjny – gimnazjum
 - 4. IV etap edukacyjny – liceum
- IV. Różnice wymagań na poszczególnych etapach
- V. Przykładowe zadania

Opis dotyczący nauki języków obcych opiera się na następujących założeniach przyjętych dla wszystkich przedmiotów:

- jest sformułowany w języku wymagań,
- zawiera standardy wymagań będące podstawą przeprowadzania egzaminów zewnętrznych,
- zapewnia wyraźną ciągłość kształcenia pomiędzy gimnazjum i liceum,
- dostosowuje wymagania do obniżonego wieku szkolnego uczniów.

1. Komunikacja

Za podstawowy cel kształcenia językowego przyjęto umiejętność **skutecznego porozumiewania się** w języku obcym, w mowie i w piśmie. Nacisk położony jest więc na umiejętność osiągania przez ucznia różnych celów komunikacyjnych, a poprawność językowa, choć odgrywa istotną rolę, nie jest nadrzędnym celem dydaktycznym.

I. Założenia ogólne

2. Kompetencje kluczowe

Ważnym punktem odniesienia w formułowaniu wymagań ogólnych i szczegółowych dla uczących się języka obcego były zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy dotyczące rozwijania **kompetencji kluczowych** w uczeniu się przez całe życie. Oprócz kompetencji porozumiewania się w językach obcych, wymagania zawarte w tekście podstawy dotyczą też takich kompetencji kluczowych jak: umiejętności uczenia się, kompetencji informatycznej, społecznej i obywatelskiej oraz świadomości kultury i umiejętności wyrażania jej.

3. Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)

Jednym z ważnych założeń opisu wymagań nauczania języka obcego na wszystkich etapach edukacyjnych było stworzenie dokumentu nawiązującego do *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*) opracowanego w Radzie Europy. Dokument ten określa sześciostopniowy system poziomów biegłości w zakresie poszczególnych umiejętności językowych pozwalający na stosowanie powszechnie akceptowanego standardu pomiaru (A1, A2 – poziom podstawowy; B1, B2 – poziom samodzielności; C1, C2 – poziom biegłości). Oprócz etapu pierwszego (klasy I–III), gdzie nauczanie języka obcego powinno być spójne z kształceniem zintegrowanym i zostało włączone w zapis innych wymagań dla tego etapu, wszystkie pozostałe etapy kształcenia językowego można odnieść do ESOKJ. Należy jednak pamiętać, że ESOKJ został opracowany z myślą o uczniach dorosłych, natomiast wymagania zapisane w podstawie programowej są dostosowane do możliwości uczniów w różnym wieku i na różnych etapach rozwoju. Dlatego też związek z ESOKJ ma charakter **nawiązania**, a nie bezpośredniego odniesienia.

II. Zasady konstrukcji i budowa dokumentu

1. Zasada kumulatywności

Warto zauważyć, że w podstawie programowej dla języka obcego, podobnie jak w całym dokumencie podstawy, obowiązuje zasada kumulatywności. Oznacza to, że na wyższym etapie edukacyjnym obowiązują wymagania z etapów poprzednich. Wymagania te nie są powtórzone, o ile powtórzenie nie wiąże się z rozszerzeniem lub pogłębieniem danego zagadnienia. Dlatego też nauczyciele oraz twórcy programów i podręczników powinni zapoznać się nie tylko z podstawą do konkretnego etapu edukacyjnego, ale i z wymaganiami do wcześniejszych etapów. Zawarte w wymaganiach szczegółowych umiejętności w dużej mierze są przykładami powtórzenia z rozszerzeniem lub pogłębieniem danej umiejętności. Ponadto, zapis dotyczący języka obcego dla każdego poziomu należy traktować jako całość, w której niektóre wymagania determinują poziom innych. Dotyczy to na przykład pierwszego wymagania szczegółowego, które na kolejnych etapach pokazuje, jak przechodząc z jednego poziomu na drugi, w miarę poszerzania się zakresu

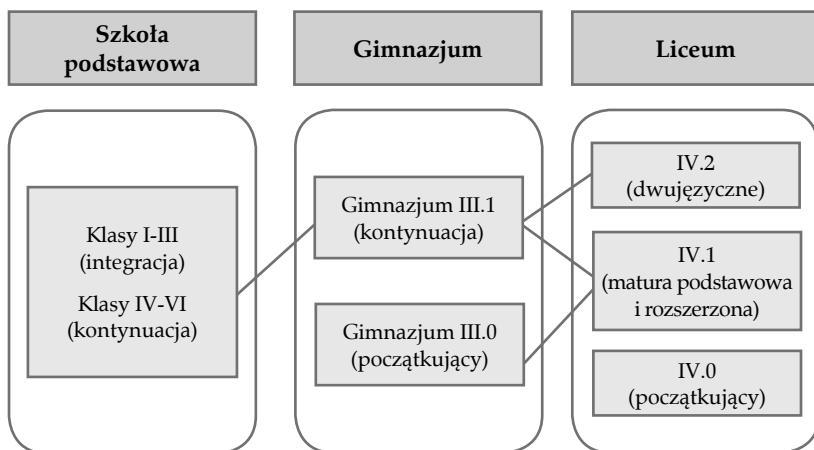
środków językowych, uczeń jest w stanie realizować wymagania w sposób coraz bardziej złożony, stopniowo zbliżając się do kompetencji komunikacyjnej rodzimych użytkowników języka.

Rosnący poziom trudności i złożoności wymagań wobec ucznia odzwierciedlony jest w zmieniających się elementach opisu dla poszczególnych etapów i poziomów, np. w typach i stopniu trudności tekstów do czytania, słuchania i pisania, w złożoności sytuacji komunikacyjnych, z którymi uczeń ma sobie poradzić oraz w wymaganym zasobie środków językowych. Na przykład, w pierwszym wymaganiu szczegółowym podana została lista tematów, w ramach których uczniowie mają wykazać się umiejętnościami językowymi. Lista ta jest podobna dla gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych, a wręcz taka sama dla poziomu podstawowego i rozszerzonego szkoły ponadgimnazjalnej. Jednak dla każdego z tych etapów i poziomów obowiązuje inny zakres środków językowych i umiejętności, którymi uczeń ma się posługiwać w ramach danej tematyki. Poziom tych środków i umiejętności jest określony w „główce” pierwszego oraz pozostałych wymagań szczegółowych dla każdego etapu i poziomu.

2. Kontynuacja nauki

W związku z tym, że pierwszy język obcy nauczany jest obecnie od pierwszej klasy szkoły podstawowej, a drugi język obcy będzie obowiązkowy od gimnazjum, w podstawie dla języka obcego przewidziano wiele wariantów odpowiadających różnym sytuacjom, wynikającym z kontynuacji lub rozpoczęcia nauki danego języka na kolejnych etapach edukacyjnych.

Poniższy wykres ilustruje możliwości kontynuacji.

Pierwszy język obcy rozpoczynany w szkole podstawowej ma zapewnioną kontynuację w gimnazjum (wariant III.1) a potem w szkole ponadgimnazjalnej (wariant IV.1). Wariant IV.1 występuje w dwóch wersjach: podstawowej i rozszerzonej. Uczeń, który kontynuuje naukę przez 12 lat, czyli od początku szkoły podstawowej, powinien przygotować się do zdania matury na poziomie rozszerzonym. W szkole ponadgimnazjalnej język obcy może być też kontynuowany w klasach dwujęzycznych – wtedy uczniowie realizują wariant IV.2. Na tym etapie edukacyjnym istnieje też możliwość rozpoczynania nauki nowego języka obcego od początku. Na taką sytuację przewidziano wariant IV.0.

3. Struktura wymagań ogólnych i szczegółowych

Podstawa programowa dotycząca języka obcego nowożytnego zawiera cele kształcenia stanowiące wymagania ogólne oraz treści nauczania i umiejętności, wyrażone w postaci wymagań szczegółowych. W ramach celów kształcenia zostało określonych pięć obszarów rozwijania kompetencji językowej uczniów. Pierwszym z nich jest znajomość środków językowych. Kolejne cztery omawiają formy aktywności uczniów dotyczące wypowiedzi w języku obcym: rozumienie, tworzenie, reagowanie i przetwarzanie. Podział ten odpowiada definicji kompetencji komunikacyjnej zawartej w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego. Zgodnie z tą definicją kompetencja komunikacyjna przejawia się w następujących działaniach językowych: rozumieniu i tworzeniu tekstów (działania receptywne i produktywne) oraz w działaniach interakcyjnych i mediacyjnych. W podstawie programowej wszystkie te rodzaje aktywności są realizowane w formie ustnej i pisemnej. Rozumienie wypowiedzi obejmuje słuchanie i czytanie, tworzenie wypowiedzi odnosi się do mówienia i pisanie, a reagowanie oraz przetwarzanie integrują wszystkie cztery sprawności językowe. Cele w podstawie programowej są wyrażane w formie operacyjnej, a więc wskazują na to, co uczeń potrafi wyrazić lub zrozumieć w języku obcym.

Wymagania ogólne

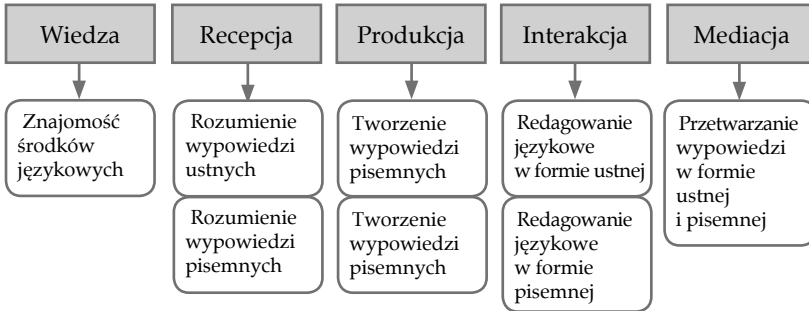
Na wszystkich etapach edukacyjnych i we wszystkich wariantach zapisu, z wyjątkiem edukacji wczesnoszkolnej, wymagania ogólne dla języka obcego składają się z pięciu części:

- I. Znajomość środków językowych.
- II. Rozumienie wypowiedzi.
- III. Tworzenie wypowiedzi.
- IV. Reagowanie na wypowiedzi.
- V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Taki układ zapisu został przyjęty, aby nawiązać do definicji kompetencji komunikacyjnej z Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ).

Wymagania szczegółowe

Wymagania szczegółowe – treści nauczania i umiejętności są rozwinięciem celów ogólnych, a zatem również odnoszą się do działań językowych zawartych w ESOKJ, które wymieniono powyżej.

Punkt pierwszy: *znajomość środków językowych* to informacja o tym, jakimi środkami, czyli jakim zasobem wiedzy gramatycznej, słownictwa, wiedzy o wymowie oraz pisowni posługuje się uczeń. Można więc powiedzieć, że w tym punkcie zapisana jest informacja o poprawności językowej w różnych aspektach, bo zwracamy uwagę nie tylko na poprawność gramatyczną, ale i na zasób słownictwa oraz poprawną pisownię i wymowę. Na różnych poziomach zapis ten różni się określeniem stopnia zaawansowania tej wiedzy. Na przykład, kończąc szkołę podstawową (II etap edukacyjny) „uczeń posługuje się **bardzo podstawowym** zasobem środków językowych...”, a na poziomie rozszerzonym w szkole ponadgimnazjalnej (IV etap edukacyjny) „uczeń posługuje się **bogатыm** zasobem środków językowych”.

Dalej w tym samym punkcie podano informację o tym, w zakresie jakich tematów uczeń powinien posługiwać się językiem na danym poziomie kształcenia. Na wszystkich etapach edukacyjnych i na wszystkich poziomach (z wyjątkiem edukacji wczesnoszkolnej) lista tematów jest podobna, chociaż w miarę rosnącego poziomu zaawansowania tematów przybywa, a przykładowe sytuacje lub grupy leksykalne stają się bardziej złożone lub szczegółowe. Oto dwa przykłady takich różnic.

Przykład:

II etap edukacyjny (po 6 latach nauki w szkole podstawowej)

Podróżowanie i turystyka (środki transportu, kierunki świata)

III etap edukacyjny (po 9 latach nauki, czyli po gimnazjum, kurs kontynuujący po szkole podstawowej)

Podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, orientacja w terenie, hotel, informacja turystyczna, wycieczki, zwiedzanie)

Poza tym, że na wyższych poziomach przykłady przedstawione w tematach są liczniejsze i odnoszą się do mniej typowych sytuacji użycia języka, warto zwrócić uwagę na fakt, iż są to jedynie przykłady, a nie zamknięta lista pomysłów.

Należy też zwrócić uwagę na to, że ze względu na poziom zaawansowania albo wiek uczniów te same tematy będą realizowane w różny sposób. Na przykład, w temacie *podróżowanie i turystyka* po szkole podstawowej uczeń powinien posługiwać się takim słownictwem jak: samochód, pociąg, samolot, autobus, rower, statek, ciężarówka, motocykl, oraz północ, południe, wschód, zachód, lewo/prawo, po lewej/prawej stronie, itd. W tym samym temacie po gimnazjum do powyższego słownictwa dodać należy: kolejne środki transportu, tj. metro, hulajnoga, autokar, wskazywanie drogi, rezerwację miejsca w hotelu, uzyskiwanie informacji o zabytkach, zamawianie posiłków, planowanie wycieczki czy opisywanie zwiedzanego miejsca).

Przykłady tematów mogą się czasem wydawać zbyt zaawansowane dla uczniów danego etapu edukacyjnego. Należy wtedy zwrócić uwagę na zapis w „główce” wymagania, który podaje zakres języka, którego od ucznia oczekujemy w ramach danego tematu (bardzo podstawowy, podstawowy, bogaty). I tak w temacie *życie społeczne* (np. *konflikty i problemy społeczne, przestępczość*) problemy społeczne to także kłótnia między koleżankami, a niekoniecznie szczegółowa wiedza na temat niepokojów społecznych w Wielkiej Brytanii lat osiemdziesiątych.

Treści nauczania obejmują również opis wymagań szczegółowych dla rozumienia, tworzenia, reagowania i przetwarzania wypowiedzi. Każda z tych grup wymagań szczegółowych jest podzielona na formę ustną i pisemną. Tak więc rozumienie wypowiedzi ze słuchu obejmuje rozumienie poleceń i zwrotów codziennego użytku oraz rozumienie ogólnego sensu prostego tekstu. Wydaje się ważne, aby uczniowie potrafili określić główną myśl tekstu z uwagą na to, że w życiu codziennym mogą znaleźć się w sytuacji, w której będą musieli zrozumieć tekst słuchany nawet wtedy, gdy nie wszystkie słowa będą im znane. Pozostałe wymagania szczegółowe w zakresie rozumienia tekstu słuchanego to wyszukiwanie prostych informacji, określanie intencji rozmówców oraz rodzajów sytuacji komunikacyjnych. W zakresie rozumienia tekstu czytanego określa się, że uczeń rozumie ogólny sens tekstu, wyszukuje proste informacje szczegółowe i rozpoznaje różne rodzaje tekstów.

W obszarze tworzenia wypowiedzi zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, uczeń opisuje ludzi, przedmioty i miejsca, oraz opowiada o czynnościach dnia codziennego, a także przedstawia swoje upodobania i uczucia.

Jeżeli chodzi o reagowanie językowe, to uczeń udziela podstawowych informacji na swój temat (w formie ustnej i pisemnej), a także wyraża podziękowania (w formie ustnej i pisemnej) oraz przekazuje swoje emocje (w formie ustnej).

Przetwarzanie informacji wysłuchanych lub przeczytanych (zwane również mediacją) jest realizowane w formie ustnej i pisemnej. Oznacza to, że uczeń

streszcza lub parafrazuje tekst usłyszany lub przeczytany w języku obcym. Tekst przetworzony może być wyrażony w formie ustnej lub pisemnej zarówno w języku obcym, jak i w języku ojczystym ucznia.

Dodatkowo, poza tymi czterema działaniami językowymi, uczeń rozwija umiejętności uczenia się w postaci: dokonywania samooceny, współdziałania w grupie, wykorzystania różnych źródeł informacji, rozwijania strategii komunikacyjnych oraz buduje świadomość językową w języku obcym i ojczystym.

Czasowniki operacyjne

Wymagania szczegółowe zostały zapisane w postaci czasowników operacyjnych. Dzięki temu można dość precyzyjnie opisać to, co uczeń jest w stanie zrobić posługując się językiem, czyli jakie cele komunikacyjne może osiągać po każdym etapie nauki. Taki zapis pomaga nauczycielowi planować pracę i monitorować postępy uczniów. Zestaw wymagań szczegółowych to taka lista „rzeczy” do nauczenia.

Wszystkie wymagania szczegółowe można też podzielić na dwie grupy:

1. Dotyczące wymagań wewnątrzszkolnych i zewnątrzszkolnych, które można przełożyć na zadania egzaminacyjne służące do sprawdzenia umiejętności i wiedzy językowej. Sprawdzian taki może mieć formę kartkówki czy dłuższego testu przeprowadzanego przez nauczyciela lub może być egzaminem zewnętrznym (np. matura). Przykłady takich czasowników to *opisuje, przedstawia, rozumie, rozpoznaje, zapisuje, przekazuje ustnie/pisemnie...*
2. Dotyczące wymagań wewnątrzszkolnych, które są możliwe do sprawdzenia tylko bezpośrednio przez nauczycieli, np. podczas lekcji. Czasowniki te zawarte są w wymaganiach umieszczonych na końcu wymagań szczegółowych dla etapów II–IV: *współdziała w grupie, dokonuje samooceny, korzysta ze źródeł informacji, stosuje strategie komunikacyjne, posiada świadomość językową.*

Edukacja wczesnoszkolna – I etap edukacyjny

Zadaniem pierwszego etapu edukacji w języku obcym jest rozwijanie języka mówionego. Główny nacisk jest położony na umiejętność rozumienia ze słuchu i reagowania na usłyszane wypowiedzi, oraz rozumienie znaczenia zwrotów, ogólnego sensu dialogów, historyjek i bajek. Na poziomie tworzenia wypowiedzi uczeń odtwarza jedynie te zwroty, które zostały wcześniej przedstawione i przećwiczone przez nauczyciela poprzez zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi, nazywanie obiektów, opisywanie przedmiotów, recytowanie wierszyków, śpiewanie piosenek czy odgrywanie scenek. Język pisany rozwijany jest przez czytanie wyrazów i zdań, a także przez przepisywanie wyrazów i zdań oraz pisanie z pamięci poznanych wyrazów.

III. Etapy edukacyjne a zakres wymagań

Podstawa uwzględnia osiągnięcia ucznia kończącego klasę pierwszą oraz klasę trzecią. Podstawa programowa przewiduje rozwijanie kompetencji wpływających na wszechstronny rozwój dziecka. Uczeń kończący pierwszą klasę stopniowo buduje swoją świadomość językową w zakresie języka obcego i ojczystego. Uczeń na koniec trzeciej klasy szkoły podstawowej wie, że ludzie posługują się różnymi językami i że chcąc się z nimi porozumieć trzeba nauczyć się ich języka. Stanowi to ważny czynnik motywujący uczniów do nauki języka obcego. Buduje to również postawę otwartości i tolerancji wobec innych kultur i narodowości. Nauka języka obcego ma rozwijać także umiejętności społeczne uczniów poprzez zachęcanie ich do współpracy z rówieśnikami. Poprzez stworzenie przyjaznej atmosfery na lekcjach języka obcego, nauczyciel wpływa też na rozwój emocjonalny uczniów. Dostrzeganie indywidualnych osiągnięć każdego dziecka w nauce buduje poczucie własnej wartości i wiarę w swoje możliwości. Ćwiczenia ruchowe zaspokajają potrzeby modalności kinestetycznej i przyczyniają się do rozwoju fizycznego dzieci. Poprzez naukę piosenek w języku obcym i wykorzystanie muzyki na lekcjach nauczyciel nie tylko wspiera rozwój językowy uczniów, ale także kształtuje wrażliwość dzieci na dźwięki, rytm i melodię. Uczeń pod koniec pierwszego etapu edukacyjnego potrafi korzystać ze słowniczków obrazkowych, książeczek i środków multimedialnych. Rozwija w ten sposób umiejętności samodzielnego uczenia się. Wprowadzenie *Portfolio językowego dla dzieci w wieku 6–10 lat* pozwoli na dokonanie refleksji ucznia nad własnym procesem uczenia się i podjęcie próby samooceny swojej pracy.

Szkoła podstawowa klasy IV–VI – II etap edukacyjny

Ten etap edukacji językowej zakłada kontynuację nauki z klas I–III i bazuje na umiejętnościach uzyskanych w klasach młodszych. W żadnym wypadku nauczyciele nie powinni rozpoczynać na tym etapie nauki od początku. Powinni skontaktować się z nauczycielem prowadzącym naukę języka w klasach młodszych, aby dobrze dobrać program nauczania w klasach IV–VI.

W kontekście Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego II etap edukacyjny nawiązuje w większości wymagań do poziomu A1, z zastrzeżeniem, że ESOKJ został opracowany dla uczniów dorosłych.

W szkole podstawowej i gimnazjum wyznacznikiem poziomu może być akredytowane przez Radę Europy i wspomniane powyżej *Portfolio Językowe*.

Gimnazjum – III etap edukacyjny

III etap edukacyjny nawiązuje w większości wymagań do poziomu A2 w skali ESOKJ. Na tym etapie wyróżniamy dwie wersje podstawy programowej: III.0. dla rozpoczynających naukę oraz III.1. dla kontynuujących naukę języka ze szkoły podstawowej.

Zasadniczą różnicą jakościową pomiędzy uczniami realizującymi te dwie wersje podstawy będzie zapewne zasób środków językowych, którymi będą się posługiwać.

Wersja III.0. (dla rozpoczynających naukę) zakłada, że uczeń opanuje dość duży wachlarz umiejętności językowych, charakterystycznych dla poziomu A2, jednak będzie się jeszcze posługiwał bardzo ograniczonym zasobem środków językowych, typowym dla niższego poziomu.

W wersji III.1. przeznaczonej dla uczniów kontynuujących naukę języka ze szkoły podstawowej zakłada się, że uczeń opanuje szerszy zakres umiejętności (niektóre nawet typowe dla poziomu B1), ale przede wszystkim będzie posługiwał się zdecydowanie szerszym zasobem środków językowych. Poziom tej wersji podstawy można określić jako A2+ (poziom pośredni między A2 i B1 przewidziany w ESOKJ).

Szkoły ponadgimnazjalne – IV etap edukacyjny

Na IV etapie edukacyjnym wydzielono trzy wersje podstawy programowej: IV.0. dla rozpoczynających naukę, IV.1. dla kontynuujących naukę języka obcego oraz IV.2. dla uczniów klas dwujęzycznych.

Wymagania w wersji IV.0. w większości odpowiadają poziomowi A2+ (zakres środków językowych typowy dla poziomu A2, umiejętności częściowo nawiązują do poziomu B1).

Wersja IV.1. to dwa różne programy: pierwszy o niższym poziomie zaawansowania (podstawowy) odpowiada wymaganiom dla poziomu oscylującego pomiędzy B1, a B1+ w skali ESOKJ, drugi o wyższym poziomie zaawansowania (rozszerzony) zakłada, że uczeń opanuje zasób środków językowych oraz umiejętności pomiędzy poziomem B2 a B2+.

Dla IV etapu edukacyjnego przygotowano też podstawę IV.2. dla uczniów klas dwujęzycznych, która zarówno w zakresie używanych środków językowych jak i poszczególnych umiejętności odpowiada w większości poziomowi C1 (z elementami C2).

Podstawa programowa jest wspólna dla wszystkich języków i dlatego przy opisywaniu umiejętności językowych nie można podawać konkretnych zwrotów i wyrażeń, które uczeń na danym poziomie powinien opanować.

Umiejętności językowe zresztą z trudem poddają się jakiegokolwiek klasyfikacji, gdyż nigdy nie przyrastają liniowo. John Trim, jeden z autorów Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego, zaproponował przedstawianie przyrostu umiejętności językowych w formie odwróconego stożka, aby podkreślić istniejącą wielowymiarowość. Z jednej strony, w miarę nauki języka obcego zwiększa się liczba słów i zwrotów, jakie znamy, z drugiej strony zwiększa się płynność i poprawność wypowiedzi. Na to wszystko nakładają się kompetencje socjolingwistyczne, pragmatyczne i uwarunkowania osobowościowe. Dlatego tak trudno ocenić, czy wyższy poziom znajomości języka ma osoba, która perfekcyjnie opanowała wąski zakres umiejętności, czy też ta, która potrafi porozumieć się w wielu sytuacjach, ale popełnia sporo błędów.

IV. Różnice wymagań na poszczególnych etapach

Podstawa programowa opisuje oczekiwany przyrost wiedzy dość ogólnie, ale zwraca uwagę na podstawowe różnice i pokazuje pewną tendencję. Na przykład w wymaganiach ogólnych, w zakresie znajomości środków językowych dla poziomu IV.0 mamy zapis: „Uczeń posługuje się **podstawowym** zasobem środków językowych (...)”, dla poziomu IV.1.P: „Uczeń posługuje się w **miarę rozwiniętym** zasobem środków językowych (...)”, a dla poziomu IV.1.R: „Uczeń posługuje się **bogatym** zasobem środków językowych (...)”. W ten sposób zwraca się uwagę na to, że na dany temat można wypowiadać się na różnym poziomie językowym, jak również, że ta sama umiejętność, np. rozumienia głównej myśli tekstu, może być sprawdzana na podstawie tekstów znacznie różniących się stopniem trudności, wynikającym z użytych środków językowych.

W miarę wzrostu poziomu poszerzany jest nieco zakres tematyczny (pewną różnicę widać zwłaszcza między szkołą podstawową a gimnazjum oraz między gimnazjum i szkołą ponadgimnazjalną), a wymagania szczegółowe są przeformułowywane i poszerzane. Na wyższych poziomach pojawia się na przykład umiejętność argumentowania, komentowania, rozróżniania stylu formalnego i nieformalnego itp.

Najbardziej czytelna wskazówka pojawia się w wymaganiach szczegółowych w „główce” wprowadzającej poszczególne umiejętności z danego zakresu. Na przykład w zakresie rozumienia wypowiedzi ustnej można zauważyć kilka różnic związanych z wymaganymi umiejętnościami.

Poziom IV.0

Uczeń rozumie ze słuchu **bardzo proste, krótkie, typowe** wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, rozmowy) artykułowane **powoli i wyraźnie**, w standardowej odmianie języka

Poziom IV.1.P

Uczeń rozumie ze słuchu **proste, typowe** wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, ogłoszenia, rozmowy) artykułowane **wyraźnie**, w standardowej odmianie języka

Poziom IV.1.R

Uczeń rozumie ze słuchu teksty **o różnorodnej formie i długości** (np. rozmowy, dyskusje, wywiady, wykłady, komunikaty, instrukcje, wiadomości, audycje radiowe i telewizyjne) w **różnych warunkach odbioru**.

Porównując te zapisy, widzimy wyraźnie jak zmieniają się wymagania. Na poziomie IV.0 sprawdzana jest umiejętność rozumienia ze słuchu bardzo prostych, krótkich tekstów wypowiedzianych powoli i wyraźnie. Na poziomie IV.1.P teksty są dłuższe, już nie tak bardzo proste, zwiększa się też ich różnorodność i tempo ich czytania. Na poziomie IV.1.R, odpowiadającym poziomowi B2+ w skali ESOKJ, uczeń powinien zrozumieć większość tekstów wypowiedzianych w danym języku obcym.

Aby przybliżyć spodziewany poziom umiejętności na podstawie zapisanych w projekcie podstawy wymagań, poniżej umieszczono przykłady typowych zadań dla ucznia.

Poniższe **zadania i przykładowe wypowiedzi uczniów** w najczęściej nauczanym języku angielskim pokazują różnice w poziomie wykonania tego samego zadania przez uczniów na różnych etapach edukacyjnych i uczniów realizujących różne warianty podstawy programowej.

• **Wymaganie 4.1: Uczeń opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, czynności**

Zadanie: opisz jednego ze swoich domowników lub kolegów

Język obcy rozpoczynany w gimnazjum:

Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne

My sister is tall and slim.

Język obcy kontynuowany w gimnazjum:

Uczeń tworzy krótkie i zrozumiałe wypowiedzi ustne

My sister is quite tall, about 170 cm, and she's very slim. She's got long black hair. She often wears jeans.

Liceum, poziom podstawowy:

Uczeń tworzy krótkie, zrozumiałe wypowiedzi ustne

My sister is very attractive. She's rather tall and slim. She's got perfect figure and she's got beautiful long black hair. She wears casual clothes and looks very good in jeans and a shirt.

Liceum, poziom rozszerzony:

Uczeń tworzy płynne i zrozumiałe dłuższe wypowiedzi ustne

My sister is an attractive girl: she's quite tall, although not too tall, very slim, with perfect figure and she's got lovely long black hair. She looks very good in classic jeans and a shirt. Smart casual is her style.

• **Wymaganie 6.6./6.7/6.4 (na różnych etapach to wymaganie ma inny numer):**

Uczeń prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia

Zadanie: Jesteś u znajomych i chcesz skorzystać z telefonu. Poproś o pozwolenie

Język obcy rozpoczynany w gimnazjum:

Uczeń reaguje ustnie w prosty i zrozumiały sposób, w typowych sytuacjach

Can I make a phone call?

Język obcy kontynuowany w gimnazjum:

Uczeń reaguje ustnie w sposób zrozumiały w typowych sytuacjach

Excuse me, I'd like to make a phone call. Can I use your phone?

Liceum, poziom podstawowy:

Uczeń reaguje ustnie w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej w typowych sytuacjach

Excuse me, I have to make an important phone call. Could I use your phone, please.

Liceum, poziom rozszerzony:

Uczeń reaguje ustnie w sposób płynny w różnorodnych, bardziej złożonych sytuacjach

Excuse me, I have to make an important phone call. I was wondering if it would be possible to use your phone. It's really urgent, you know.